KOMÜNİST MANİFESTO'NUN ÖNERİLERİ GÜNÜMÜZDE GEÇERLİ Mİ?

25 Aralık 2025

Yıldırım Koç

Marks ve Engels tarafından yazılan ve ilk kez 1848 yılı Şubat ayında yayımlanan Komünist Parti Manifestosu veya Komünist Manifesto, sosyalizmle ilgilenen herkesin ilk okuduğu metinlerden biridir. Herhalde insanlık tarihinde en fazla basılan kitaplar listesinde Komünist Manifesto ön sıralarda yer alır. Ancak ne kadar ciddi biçimde okunduğu ve kavrandığı tartışma konusudur. Marks ve Engels, Manifesto'nun 1872 yılında yapılan Almanca baskısına yazdıkları önsözde şöyle demektedir: "Manifesto, bizim artık değiştirme konusunda hiçbir hakkımızın bulunmadığı tarihsel bir belge olmuştur." ("The Manifesto has become a historical document which we have no longer any right to alter.")

Manifesto'nun yayımlanmasının üzerinden yaklaşık 178 yıl geçti. Bugün Türkiye'de bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modelini tartışacaksak, 178 yıl önce geçerli olan, ancak aradan geçen bu kadar süreden sonra geçerliliğinin değerlendirilmesi gereken bazı tespitleri ele almakta yarar var.

Manifesto'da işçilerin vatanının olmadığı ileri sürülüyordu. 1848'de bazı ülkeler için geçerli olan bu görüş, emperyalizm çağında ve emperyalizmin saldırısı altındaki Türkiye'de geçerli mi? Ben geçerli olmadığını, tam tersine işçilerin vatansever ve milliyetçi olduğunu ve olması gerektiğini düşünenlerdenim. Bu konuyu 16 Ekim 2025 tarihinde yayımladığım "İşçiler Vatansız mı?" yazımda ele almıştım.

Manifesto, tüm ülkelerde yaşayan ve vatanı olmayan işçilerin, sömürüyü sona erdirmek için "birleşmesi" gerektiğini savunmaktadır. "Birleşmek", yardımlaşmak ve dayanışma içinde olmak değildir; kader ve mücadele birliği yapmaktır. Kısaca, enternasyonalizmdir. Aradan geçen yaklaşık 178 yıllık sürede işçi sınıfları milliyetçi bir tavır mı göstermiştir, enternasyonalist bir tavır içinde birleşmiş midir? Marksizm veya bilimsel sosyalizm, her şeyden önce, somut şartların somut tahlilidir. Gerçekliğe gözleri kapayarak, gönlünden geçeni gördüğünü sanmak, öncelikli olarak bilimsel sosyalizmin reddidir. Manifesto'nun yayınlanmasından tam 10 yıl sonra, Engels, Marks'a yazdığı bir mektupta, İngiliz işçi sınıfının "burjuva proletarya"ya dönüştüğünü belirtmektedir. Yaptığı tespit, İngiliz işçi sınıfının bir bölümü hakkında, "işçi aristokrasisi" için değil, İngiliz işçi sınıfının bütünü içindir. 1920 yılı Eylül ayında toplanan Bakü Doğu Halkları Kurultayı sonrasında yayınlanan *"Avrupa, Amerika ve Japonya'nın İşçilerine Doğu Halkları Kongresi'nin Çağrısı"*nda da yalnızca bu ülkelerin işçi aristokratları değil, işçi sınıflarının tümü suçlanıyordu. Sömürgecilik ve özellikle emperyalizm döneminde gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfları milliyetçileşti ve şovenleşti. Irkçılık bile yaygınlaştı. Bu durumda enternasyonalizm çağrısı, diğer bir deyişle, işçi sınıflarının kader ve mücadele birliği çağrısı günümüzde geçerli değildir. Bu konuyu 19 Ekim 2025 günü yayımladığım "İşçi Sınıfı Enternasyonalist mi?" yazımda çok kısa bir biçimde ele almıştım. Başka yazılarımda bu konu daha ayrıntılı olarak ele alınmakla birlikte, bu konu üzerinde daha çok çalışma yapılması gerektiği açıktır.

Komintern'in 1920 yılı Temmuz-Ağustos aylarında toplanan ikinci kongresinde ve Eylül ayının ilk haftasında toplanan Bakü Doğu Halkları Kurultayı'nda benimsenen slogan da "bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halklar, birleşin" oldu. Ancak aradan geçen 100 yılı aşkın süreye ve tekrar tekrar yapılan çağrılara rağmen bütün ülkelerin işçileri de, ezilen halklar da birleşmedi. Demek ki, çok sevilen ve iyi bir niyeti ifade eden bu slogan da emperyalizm çağında gerçekleşmesi mümkün olamayacak bir çağrıdır. Manifesto'yu ve ardından Komintern tarihine ilişkin bazı kitapları okuyarak günümüzde bu çağrıyı gerçekleştirmeye çalışmak, her değerlendirmenin temelini oluşturması gereken ve sık sık tekrarlanan "somut şartların somut tahlili" anlayışının reddidir.

Komünist Manifesto, sömürüsüz ve baskısız bir dünya mücadelesinin çok önemli belgelerinden biridir; ancak yaklaşık 178 yıl öncesinin koşullarında yazılmıştır ve Marks ve Engels'in daha 1872 yılında "değiştirme konusunda hiçbir hakkımızın bulunmadığı tarihsel bir belge" olarak nitelendirdiği bir metindir. Manifesto'nun bazı temel önerileri, günümüz Türkiye'sinde baskı ve sömürünün önlenmesi mücadelesinde yarar getirmez.

Manifesto'da günümüz açısından sorgulanması gereken bazı konular da şunlardır:

İşçi sınıfı 178 yıldır kapitalizmin mezarını kazdı mı?

Çağımızda işçi sınıflarının ve özellikle emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının zincirlerinden başka kaybedecekleri bir şeyleri yok mu?

Farklı ülkelerin işçilerinin çalışma ve yaşama koşulları, kapitalizmin gelişmesiyle aynılaşıyor mu?

Bu sorulara ilave olarak, yaygın kabul gören şu soruların da yanıtlanması gerekiyor:

Devlet, her zaman ve her yerde hakim sınıfların baskı aracı mı; yoksa özellikle emperyalizmin saldırılarına karşı ulus devlete sahip çıkmak öncelikli görev mi?

Her etnisiteye veya milliyete, "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" gibi bir hakkı tanıyıp, emperyalizmin ulus devletleri bölüp parçalama ve yönetme olanağı sağlanmalı mı?

Bu ve benzeri soruların yanıtları, Türkiye'de Atatürk'ün kurmaya çalıştığı Türkiye'ye özgü bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modelini tartışırken öncelikli olarak ele almak, yetersiz bilgilenmenin yol açtığı önyargılardan ve öznelcilikten (enfüsiye, sübjektivizm) kurtularak somut şartların somut tahlilini yapmak gereklidir. Önümüzdeki günlerde bu konuları ele alacağım.